

Nr 32.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen; given Stockholms slott den 13 januari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande *dels* av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 6 augusti 1932 och den 13 januari 1933, *dels ock* av kyrkomötets bilagda skrivelse den 29 augusti 1932, nr 14, samt av närslutna transsumt av kyrkolagsutskottets betänkande nr 6 föreslå riksdagen att för dess del antaga härvid fogade förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

GUSTAF.

Arthur Engberg.

Förslag

till

Lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

På framställning av arrendator av boställe, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, må Konungen, då enskild rätt ej däri-
genom förnärmas, bevilja skäligen lindring i arrendevillkoren för återstoden
av arrendetiden under förutsättning,

- a) att arrendeavtalet slutits under något av åren 1916—1930;
- b) att arrendetiden utgår tidigast den 14 mars 1935;
- c) att arrendevillkoren med hänsyn till rådande förhållanden befinnas oskäligt tyngande och arrendatorn på grund härav kan befaras bli va urstånd-
satt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet;
- d) att arrendatorn gjort vad av honom skäligen kan påfordras för bo-
ställets hållande i god hävd;
- e) att erforderlig lindring icke kan erhållas enligt lagen om ändring i
arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen.

2 §.

Ansökning om lindring i arrendevillkoren enligt denna lag skall för att
kunna prövas hava inkommit till ecklesiastikdepartementet, länsstyrelsen
eller stiftsnämnden före utgången av år 1933.

3 §.

Lindring i arrendevillkoren må endast avse arrendeavgiften samt årsbe-
loppet för uppskattad nybyggnadskostnad, i den mån sådant belopp skall
av arrendatorn kontant erläggas. Belopp, som nu sagts, må ej nedsättas
mera än att föreskrivna ränte- och kapitalavbetalningar å byggnadsförskott
och lån ur kyrkofonden därmed kunna gäldas.

Arrendeavgiften skall bestämmas på sätt föreskrives i 12 § ecklesiastik
arrendeförordning den 21 november 1925.

4 §.

Vad i denna lag stadgas om arrendator äger jämväl tillämpning å arren-
dators stärbhusdelägare, konkursbo och löftesmän, som övertagit arrendet,
ävensom annan, som med vederbörligt godkännande fått arrendet på sig
överlåtet före den 1 januari 1931.

5 §.

Har uppskattning av boställes normalavkastning fastställts och beviljas sedermera lindring i arrendevillkoren, må stiftsnämnden jämka uppskattningen efter ty skäligen prövas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 augusti 1932.

Närvarande:

Statsministern HAMBIN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför departementschefen, statsrådet Stadener:

I skrivelse den 28 maj 1932, nr 254, har riksdagen anmält, att riksdagen, sedan sammansatt andra lag- och jordbruksutskott avgivit utlåtande nr 6, för sin del antagit ett genom Kungl. Maj:ts proposition den 26 februari 1932, nr 155, framlagt förslag till lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen. Tidigare denna dag har Kungl. Maj:t beslutat i skrivelse, nr 8, till kyrkomötet inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner berörda lagförslag.

I sin nämnda skrivelse har riksdagen tillika under återopande av utskottsutlåtandet hemställt, att Kungl. Maj:t, i den mån förhållandena därtill gäve anledning, ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser angående omvärdering av arrenden i den utsträckning och under de förutsättningar, som utskottet i sitt utlåtande angivit.

Jag anhåller nu att i anledning av riksdagens berörda hemställan få till behandling upptaga fråga om ytterligare åtgärder till beredande av lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen.

Härvid torde jag först få lämna en kort redogörelse för de författningsbestämmelser, som äro av betydelse vid bedömandet av förevarande frågor rörande arrendelindring.

Prästerskapets löneboställen förvaltas enligt föreskrifterna i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 och ecklesiastik arrendeförordning den 21 november 1925. Arrendet för löneboställe, som är avsett för jordbruk, uppdelas i arrendeavgift och årsbelopp för nybyggnadsskyldighetens fullgörande. Arrendeavgiften skall enligt stadgande i 12 § 1 mom. arrendeförordningen vara utsatt till hälften i penningar och till hälften i en eller flera av de persedlar, som upptagas i vederbörande läns senast fastställda markegångstaxa, att lösas med penningar efter pris enligt litt. A i markegångstaxan. Årsbeloppet för nybyggnadsskyldighetens fullgörande skall vidare enligt 18 § 1 mom. samma arrendeförordning uppskattas till visst belopp i

penningar. Vid denna uppskattning skall hänsyn tagas å ena sidan dels till kostnaden för den nybyggnad, som kan finnas angiven i arrendekontraktet, dels till vad arrendatorn har att utgiva till föregående arrendatorn för av denne verkställd nybyggnad och dels till önskvärdheten därav att, när större nybyggnad framdeles må ifrågakomma, medel till gäldande av lämplig del av kostnaden därför må finnas tillgängliga, och å andra sidan till beloppet av för nybyggnadskostnadens bestridande till äventyrs tillgängliga medel samt till angelägenheten att för bostället erhålla skäligt arrende. Arrendeuppskattningen verkställas av vederbörande ecklesiastiska boställsnämnd. Boställsnämndens yttrande och förslag ingivas till länsstyrelsen, som upprättar förslag angående sättet för utarrenderingen, storleken och beskaffenheten av de hus, som skola finnas å bostället, samt innehållet i arrendekontraktet, varefter handlingarna i ärendet överlämnas till domkapitlet. Biträder domkapitlet vad länsstyrelsen föreslagit, skall länsstyrelsen genom beslut, som utfärdas efter anslag, fastställa förslaget till efterrättelse vid utarrenderingen. Om domkapitlet däremot icke biträder länsstyrelsens förslag, skall ärendet hänskjutas till kammarkollegiets prövning och avgörande.

Flertalet av prästerskapets löneboställen är utarrenderat enligt ecklesiastisk arrendeförordning, som trädde i kraft den 1 maj 1926. Emellertid är fortfarande ett betydligt antal — hela antalet löneboställen uppgår enligt 1927 års prästlönereregleringsasakkunniga till 3,239 stycken — utarrenderat enligt förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, vilken förordning trädde i kraft den 1 januari 1912. Enligt denna förordnings 4 § skall förslag till utarrendering uppgöras av på landet kronofogde eller länsman (landsfiskal) och i stad magistratsperson i samråd med kontraktsprosten, tjänstinnehavare, vars rätt av utarrenderingen beröres, samt en av pastoratet eller, då avkastningen av bostället skall ingå till kyrkofonden eller tillgodokomma viss tjänstinnehavare, av domkapitlet utsedd, i lantbruks- och affärsförhållanden kunnig person. Arrendeavgiften skall alltid vara utsatt i penningar. Sättet för utarrendering överensstämmer i övrigt huvudsakligen med nu gällande bestämmelser.

Vidare finnes ett mycket ringa antal löneboställen, som äro utarrenderade efter de före den 1 januari 1912 gällande bestämmelser eller kungl. skrivelserna den 12 november 1858 och den 11 juli 1862. Då de sista av dessa arrenden, som omfatta en tidrymd av tjugu år, utgå den 14 mars 1933 eller senast den 14 mars 1934, torde de i detta sammanhang sakna intresse.

Jämlikt bestämmelserna i lagen den 21 maj 1926 angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastiskt ändamål anslagen jord kunde arrendator medgivas lindring i arrendevillkoren genom nedsättning med högst en tredjedel av arrendeavgiften och årsbeloppet för uppskattad nybyggnadskostnad, dock ej för tid, som förflutit före arrendeåret 1926—1927. Förutsättning för dylik lindring var, bland annat, att arrendeaftalet slutits under något av åren 1917—1921, att ansökning ingivits till

vederbörande länsstyrelse före utgången av år 1926, att de kontraherade arrendevillkoren med hänsyn till rådande förhållanden befunnes oskäligt tyngande och arrendatorn på grund därav kunnat befaras bliva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet, samt att arrendatorn gjort vad av honom skäligen kunde påfordras för hållande av den arrenderade fastigheten i god hävd. Länsstyrelsen skulle, där sådant för åstadkommande av nödig utredning prövades erforderligt, på sökandens bekostnad föranstalta om ny arrendeuppskattning, varefter kammarkollegiet prövade och avgjorde frågan om arrendelindring. Tillämpningsföreskrifter till sistnämnda lag hava meddelats i kungörelse av den 21 maj 1926. I enlighet med hithörande bestämmelser har enligt uppgift lindring i arrendevillkoren medgivits i omkring 125 fall.

Vidare har Kungl. Maj:t i cirkulär den 19 februari 1932 bemyndigat länsstyrelserna att, på därom av arrendator utav genom myndigheternas försorg utarrenderat ecklesiastikt löneboställe gjord ansökan, bevilja anstånd med betalning av högst hälften av under mars 1932 förfallande arrendeavgift och årsbelopp för nybyggnad, dock ej längre än till den 1 november 1932, under villkor att arrendatorn å belopp, som icke inom kontraktstid guldits, erlägger ränta från förfalldagen tills full betalning sker efter en räntefot av fem procent för år, ävensom för betalningens behöriga fullgörande till såväl resterande arrendeavgift och årsbelopp som ränta därå ställer till vederhäftigheten styrkt borgen eller annan säkerhet, som av länsstyrelsen godkännes. Därvid skall dock iakttagas, att anstånd må medgivas endast i fall, då det kan anses visat, att det på grund av arrendes storlek och arrendators ekonomiska ställning skulle bereda arrendator avsevärd svårighet att erlägga arrendeavgift och årsbelopp i enlighet med arrendekontraktet.

Den svåra depression, varunder näringslivet och icke minst jordbruket för närvarande lider, har medfört, att till Kungl. Maj:t inkommit ett flertal framställningar om åtgärder till stöd för arrendatorer av ecklesiastik jord. För dessa framställningar och däröver avgivna utlåtanden finnes en utförlig redogörelse i det vid propositionen, nr 155, till innevarande års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet. Jag tillåter mig att i detta sammanhang hänvisa till nämnda protokoll.

I anledning av framställningarna framlade Kungl. Maj:t med nämnda proposition, nr 155, bland annat, förslag till lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen.

Detta förslag avsåg att öppna möjlighet för tillämpning av 1925 års utarrenderingsförordnings bestämmelse om sättet för arrendeavgiftens utgående även beträffande tidigare tillkomna arrenden, i syfte att i de fall, där omständigheterna befunnes bära därtill föranleda, viss lindring skulle kunna medgivas i avseende å nu gällande, mera betungande arrendeavgifter. Länsstyrelserna skulle enligt förslaget bemyndigas medgiva lindring i dessa arren-

devillkor på så sätt, att arrendeavgift, tidigast från och med arrendeåret 1932—1933, nedsattes intill det belopp, som uppkommer vid en omräkning av den i kontraktet bestämda arrendeavgiften sålunda, att hälften av avgiften förvandlas till markegångspersedlar till myckenhet enligt priserna i litt. A i markegångstaxan det år, utarrenderingen skedde, att för återstående arrendeår lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i markegångstaxan. Någon ändring beträffande årsbeloppet föreslogs icke.

Bestämmelserna föreslogos skola gälla beträffande arrendeupplåtelse av löneboställe, som avsåges i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 och som vore utarrenderat enligt föreskrifterna i förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. Såsom villkor för att arrendelindring enligt den föreslagna lagen skulle kunna medgivas krävdes enligt denna, att de kontraherade arrendevillkoren, med hänsyn till rådande förhållanden, funnes för arrendatorn tyngande och det på grund härav kunde antagas möta svårigheter för denne att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet samt att skäl till arrendelindringen i övrigt funnes och enskild rätt ej förnärmades.

Ifrågavarande proposition remitterades av riksdagen till andra lagutskottet, till vilket utskott jämväl överlämnades vissa motioner i ämnet, däribland följande inom ordinarie motionstiden väckta, nämligen nr 98 inom första kammaren av hrr Löfvander m. fl. om rätt för arrendator av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord att erhålla ny arrendeuppskattning och den därmed likalydande motionen nr 145 inom andra kammaren av hrr Jonsson i Risinge och Johansson i Hallagården.

I nämnda motioner yrkades under hänvisning till den för arrendatorerna mycket svåra ekonomiska situationen, att berörda arrendatorer måtte efter ansökan hos vederbörande länsstyrelse medgivas rätt till ny arrendeuppskattning av sina arrenderade egendomar.

Efter överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hänsköts propositionen och de väckta motionerna till behandling av sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, som i ett sammanhang företog propositionen och motionerna till behandling, i vad de avsågo ändring i gällande arrendevillkor.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande fann utskottet, att det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen, såvitt utskottet kunde bedöma, i stort sett vore väl avvägt, samt tillstyrkte riksdagen att för sin del antaga förslaget.

Vidare förklarade sig utskottet finna, att det genom propositionen framlagda förslaget i allmänhet öppnade möjlighet att bereda tillräckligt stora arrendelindringar men att undantagsvis fall kunde förekomma, i vilka en omräkning av arrendeavgiften efter de föreslagna grunderna icke skulle giva den lindring i arrendevillkoren, som ändrade ekonomiska förhållanden otve-

tydigt måste anses påkalla. Enligt utskottets mening borde i sådana fall kunna ske omvärdering av arrendet efter ansökan och företagen prövning av åtgärdens behövlighet. Utskottet tilläte sig därför hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i den mån förhållandena därtill gäve anledning, ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser om dylik omvärdering.

Vad utskottet sålunda hemställt, blev av riksdagen antaget.

Genom beslut den 10 juni 1932 anbefalldes Kungl. Maj:t kammarkollegiet att i anledning av riksdagens sålunda gjorda anhållan inkomma med utlåtande jämte sådant förslag, som avsåges i riksdagens anhållan.

Med utlåtande den 30 juni 1932 avgav kammarkollegiet i anledning av remissen förslag till lag angående omvärdering av arrenden för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen. Förslaget torde få fogas som bilaga vid detta protokoll.

I sitt utlåtande har kammarkollegiet anfört i huvudsak följande.

Vid fullgörandet av det ämbetsverket lämnade uppdraget hade kollegium att taga hänsyn därtill att förslag till lagar, innefattande en genomgripande förändring i förvaltningen av det territoriella prästerskapets boställen, blivit av innevarande års riksdag antagna och torde komma att föreläggas det till dag senare under året sammankallade kyrkomötet, i följd varav det vore att räkna med att lagar i ämnet komme att inom kort bliva utfärdade. När sådana lagar komme att träda i kraft undandroge sig kollegii bedömande. Därvid saknade kollegium jämväl möjlighet att beräkna, huruvida ikraftträdandet komme att ske å tid innan den av riksdagen nu ifrågasatta lagen om omvärdering av arrendet för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen blivit antagen och promulgerad. Då denna senare lag på grund av sin angelägna beskaffenhet borde träda i kraft omedelbart efter promulgerandet, torde kollegium hava att avfatta sitt förslag så, att lagens tillämpning kunde äga rum såväl under den tid prästboställenas förvaltning handhades enligt nu gällande bestämmelser som under en kommande tid under antagande att förvaltningen bleve ordnad i överensstämmelse med de av riksdagen antagna förslagen. Det torde nämligen få anses självklart att avgörandet av frågan om omvärdering av boställsarrende borde vara anförtrott den, som vid varje tid hade inseendet över förvaltningen.

Så länge nuvarande förvaltningsordning ägde bestånd syntes avgörandet av frågan till vilket belopp arrendeprestationerna efter omvärdering borde bestämmas böra ske i huvudsakligen samma ordning som vore stadgad i lagen den 21 maj 1926 (nr 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord.

Måhända kunde det ifrågasättas om det med de grunder, varpå de av innevarande års riksdag antagna ecklesiastik boställsordning och lag om kyrkofond vilade, överensstämde att arrende, som efter sagda lagars ikraftträdande uppbures av pastorat, kunde efter företagen omvärdering utan pastoratets medgivande lindras, men riksdagens nu ifrågavarande skrivelse måste tolkas som ett uttryck för riksdagens mening att den ifrågasatta lagen kunde erhålla tvingande verkan även gent emot pastorat och även i fall pastoratet finge till följd av lindringen vidkännas ökad utdebitering till sitt prästerskaps avlöning. Med hänsyn till den begränsning i förvaltningsbe-

fogenheten, som i det antagna förslaget till ecklesiastik boställsordning vore stadgad för pastoratet, samt de befogenheter, som tillagts boställsnämnd och stiftsnämnd, syntes det avgörande angående omvärdering av arrende, varom nu vore fråga, böra efter en eventuell förvaltningsreforms genomförande tillkomma, beträffande löneboställe (i ny bemärkelse) stiftsnämnd efter pastoratets hörande och beträffande allmänt kyrkohemman stiftsnämnd. Visserligen syntes avgörandet i detta senare fall rätteligen böra förläggas till statskontoret såsom förvaltare av kyrkofonden, vilken hade det uteslutande intresset av arrendeinkomsten från boställe tillhörande denna grupp, men en sådan åtgärd finge anses strida mot det antagna förvaltningsystemet.

I ovannämnda lag den 21 maj 1926 funnes angiven den myndighet, kammarkollegium, som hade att avgöra där angivna frågor om arrendelindring. Då den nu ifrågasatta lagen möjligen kunde komma att vara i tillämpning någon tid innan de ecklesiastika boställenas förvaltningsfråga bleve slutligen löst, syntes det av formella skäl vara mindre lämpligt att i den föreslagna lagen intaga bestämmelser om den, som skulle beklädas med befogenheten att avgöra framställning om omvärdering av boställsarrende. Det borde tillkomma Kungl. Maj:t att härom meddela bestämmelse i de särskilda föreskrifter, som torde bliva erforderliga för lagens tillämpning.

I vilken omfattning det kunde antagas att den lindring i arrendevillkor, som vunnits och vunnits med tillämpning av bestämmelserna dels i lagen den 21 maj 1926 (nr 104) och dels i det av riksdagen nu antagna förslaget, därest detta upphöjdes till lag, icke motsvarade vad de ändrade ekonomiska förhållandena otvetydigt finge anses påkalla, saknade kollegium tillräcklig erfarenhet för att kunna bedöma. Kollegium ville emellertid hänvisa dels till de uttalanden, som, enligt vad Kungl. Maj:ts proposition nr 155 närmare upplyste, avgivits med anledning av de där omförmälda framställningarna om arrendelindring för ecklesiastika arrendatorer, och dels till omförmälda utskottsutlåtande. Av yttrandena ifråga finge dragas den slutsatsen att man hade anledning att räkna med att det bleve endast i jämförelsevis fåtaliga undantagsfall, som den arrendeprestation, vilken återstode efter erhållen lindring i den ordning ovan nämns, kunde anses fortfarande oskäligt betungande. Med hänsyn såväl härtill som därtill att förliden riksdag i flera avseenden till stöd för jordbruket vidtagit åtgärder, vilka även komme arrendatorer till del, hade det enligt kollegii uppfattning icke saknats skäl att ställa sig avvaktande till frågan om ytterligare lindring i arrendevillkoren. Därest emellertid Kungl. Maj:t prövade förhållandena giva anledning till åvägabringande redan nu av en lagstiftning angående omvärdering av arrenden av ecklesiastika löneboställen i syfte att bereda arrendatorer lindring utöver vad nyss nämnts, finge kollegium i enlighet med erhållet uppdrag framlägga förslag till lag angående omvärdering av arrenden för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

Beträffande detta förslag ville kollegium till en början framhålla att kollegium i anslutning till riksdagens framställning och till efterföljd av det kollegium lämnade uppdraget ansett sig böra begränsa förslaget till ecklesiastika jordbruksboställen, som avses i 1 § nu gällande ecklesiastika boställsordning, det ville säga löneboställen anslagna åt det territoriella prästerskapet. Lagförslaget hade alltså erhållit större begränsning än ovan omförmälda lag den 21 maj 1926 (nr 104), vilken senare hade avseende å all till ecklesiastikt ändamål anslagen, genom offentlig myndighets försorg på arrende upplåten jordbruksfastighet. Förslaget sådant det vore avfattat finge

således i motsats härtill icke tillämpning å exempelvis utarrenderade biskopsboställen, av prästänka disponerade prästänkesäten, klockarboställen. Det kunde måhända anmärkas som orättvist att arrendatorer av boställen tillhörande dessa grupper icke — nämligen i de fall då enskild rätt ej skulle av arrendelindringen förnämas, vilket vore förhållandet egentligen endast beträffande boställen, vilkas avkomst inginge till biskopslönereglingsfonden — komme i åtnjutande av den lindring varom nu vore fråga, lika litet som den nu antagna lagen om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen ägde tillämpning å sådana boställen. Kollegium finge emellertid härvid tillägga att, så vitt kollegium nu kunde erinra sig, icke något fall förekommit, då arrendator av boställe tillhörande sist omnämnda grupper sökt lindring enligt 1926 års lag.

Vidare hade kollegium ansett de förutsättningar, varunder denna ytterligare lindring i arrendevillkoren finge medgivas, böra göras strängare än vad som åsyftades beträffande lindringen enligt det nu antagna lagförslaget. I annan händelse vunnes ej den av riksdagen angivna begränsningen att den föreslagna ytterligare lindringen ägde rum endast i undantagsvis förekommande fall.

Kollegium hade ställt sig tveksamt i frågan huruvida den lindring, som vunnes med tillämpning av den föreslagna lagen, finge bestämmas att avse hela återstående arrendetiden eller borde begränsas till en viss kortare tidsperiod. Då det här rörde sig om att nedbringa ett arrende, även om det motsvarade vad under normala förhållanden borde kunna skäligen betingas, till en lägre, av ogynnsamma och som man finge hoppas tillfälliga konjunkturen beroende nivå, hade kollegium ansett övertygande skäl tala för att lindringen för var gång den beviljades medgaves allenast för en kortare tid, lämpligen högst tre år, med öppen lämnad rätt för arrendatorn att i händelse av fog göra ansökning om fortsatt lindring efter sagda tids förlopp. De skäl, som föranlett att — enligt 67 § 4 mom. i det av riksdagen antagna förslaget till ecklesiastik boställsordning — arrendator, som åtnjöt honom enligt lagen den 21 maj 1926 beviljad lindring, förklarats berättigad att fortfarande under återstående arrendetiden komma i åtnjutande av enahanda lindring, liksom de skäl, som betingat att omräkningen enligt det antagna lagförslaget om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen komme att gälla för återstående arrendetiden, ägde ej motsvarande giltighet beträffande den lindring varom nu vore fråga.

Under den dyrtid med höga priser på lantbruksprodukter, som inföll under och närmast efter världskriget, slötos åtskilliga arrendeavtal angående ecklesiastika boställen. De därvid avtalade arrendeavgifterna visade sig under de följande åren, då priserna åter fallit, vara alltför betungande för arrendatorerna. Statsmakterna behjertade dessa arrendatorers nödläge genom 1926 års lagstiftning om arrendelindring. Denna lagstiftning avsåg endast arrendeavtal, som tillkommit under åren 1917—1921. För att för framtiden förebygga, att ecklesiastika arrendatorer ånyo genom konjunkturförsämring försattes i ekonomiskt nödläge, stadgades i 1925 års ecklesiastika arrendeförordning, att hälften av arrendeavgiften för prästboställe skulle bestämmas i persedlar att lösas efter markegång. Genom denna anordning skulle arrendatorn och den, som var berättigad till arrendeavgiften, komma

att ungefär till hälften var bära de förluster, som ett prisfall å lantbruksprodukter kunde medföra.

Emellertid löpa ännu åtskilliga boställsarrenden, vilka tillkommit före 1925 års arrendeförordning. Vid dem utgår arrendeavgiften alltfort i endast penningar. Innehavarna av dessa arrenden hava särskilt hårt drabbats av den nuvarande ekonomiska depressionen. Kungl. Maj:t har i syfte att lätta deras svårigheter för innevarande års riksdag framlagt förut omnämnda lagförslag, enligt vilket dessa arrendatorer få erlægga sina arrendeavgifter med de lägre belopp, som skulle hava utgått, därest avgiften från början bestämts enligt 1925 års arrendeförordning, d. v. s. till hälften i persedlar.

Av det nu anförda framgår, att därest den av riksdagen antagna lagen om omräkning av äldre arrendeavgifter blir gällande, samtliga arrendatorer av prästboställen få möjlighet till den nedsättning i arrendeavgiften, som vid tillkomsten av gällande ecklesiastiska arrendeförordning ansågs böra följa av en försämring av jordbrukets konjunkturer. Man kan därför väl förstå den av kammarkollegiet uttalade tveksamheten, huruvida ytterligare åtgärder för beredande av arrendelindring verkligen vore påkallade. Som nyss nämnts, innebar 1925 års arrendeförordning, att risken för en konjunkturförsämring fördelades mellan arrendatorn och den som var berättigad till arrendeavgiften. Denna riskfördelning, till vilken arrendatorn bort taga hänsyn vid slutandet av arrendeavtalet, bör enligt mitt förmenande icke rubbas annat än när särskilda omständigheter tvinga därtill. Denna mening synes delas även av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, som i sitt ifrågasvarande utlåtande yttrat, att lagförslaget angående omräkning av arrendeavgifterna i allmänhet öppnar möjlighet att åstadkomma tillräckligt stora arrendelindringar. Utskottet tillägger emellertid, att undantagsvis fall kunna förekomma, i vilka en omräkning icke skulle giva den lindring i arrendevillkoren, som ändrade ekonomiska förhållanden otvetydigt måste anses påkalla. Sistnämnda uttalandes riktighet torde icke kunna bestridas. Riktigheten framstår tvärtom så mycket klarare i belysning av den ödesdigra ekonomiska utvecklingen under det halvår, som förlupit, sedan förslaget angående omräkning av arrendeavgifter framlades. Den nuvarande jordbrukskrisen är betydligt mera svårartad än de lågkonjunkturer, man torde hava räknat med vid utarbetandet av arrendeförordningen, och får på grund härav anses medföra behov av en lagstiftning, som i de av utskottet omförmälda undantagsfallen gör det möjligt att komma en av jordbrukskrisen särskilt svårt drabbad arrendator till hjälp.

Beträffande härefter frågan vilka kyrkliga arrendeegendomar, som böra omfattas av den föreslagna lagstiftningen, synes såsom kammarkollegiet närmare utvecklade, lagstiftningen utan olägenhet kunna inskränkas till prästboställena. Beträffande övriga egendomar, vilkas arrenden skulle kunna nedsättas utan förnärmande av enskild rätt, gäller nämligen, att arrendeavgifterna i sin helhet eller i varje fall till större del än enligt 1925 års arrende-

förordning äro bestämda i persedlar, varför arrendatorerna av dessa egendommar redan kommit i åtnjutande av större lindring än arrendatorerna av prästboställena.

Kammarkollegiet har ifrågasatt, huruvida det kunde överensstämja med den av riksdagen antagna ecklesiastika boställsordningen, att arrende, som efter sagda lags ikraftträdande uppbyres av pastorat, skulle kunna nedsättas utan pastoratets medgivande. Ett visst berättigande kan icke fränkännas den av kollegiet sålunda ådagalagda tveksamheten. Det är emellertid å andra sidan klart, att man icke kan inställa alla förvaltningsåtgärder från de nuvarande förvaltande myndigheternas sida i avvaktan på att förslaget till ny boställsordning blir slutligen godkänt och träder i kraft. Den nuvarande myndighetsförvaltningen måste fortgå, intill dess pastoraten övertaga förvaltningen. Härav följer, att även de arrendelindringar, som äro sakligt befogade, böra kunna medgivas på samma sätt som om myndighetsförvaltningen komme att fortgå. Mest tilltalande hade naturligtvis varit, att alla framställningar om arrendelindring, som föranledas av förhållandena under myndighetsförvaltningen, bleve avgjorda, innan pastoraten övertog förvaltningen, så att pastoraten blott hade att vid boställsordningens ikraftträdande inträda i då gällande rättsförhållanden med arrendatorerna. Detta låter sig emellertid knappast åstadkommas på grund av den tidsutdräkt, som icke kan undgås vid prövningen av hithörande frågor. Man torde därför nödgas räkna med, att prövningen av arrendelindringsfrågorna kan komma att delvis äga rum efter det pastoraten övertagit boställsförvaltningen. Principiellt sett äro de nu föreslagna arrendelindringarna, liksom omräkningen av arrendeavgifter i persedlar, endast ett led i den nuvarande myndighetsförvaltningen av boställena. Sedan boställsförvaltningen definitivt övertagits av pastoraten, kan det icke gärna komma i fråga att ingripa i rättsförhållandet mellan pastoraten och deras arrendatorer i vidare mån än boställsordningen medger.

I övergångsbestämmelserna till den av riksdagen antagna ecklesiastika boställsordningen föreskrives, att arrendator, som vid boställsordningens ikraftträdande åtnjuter honom enligt 1926 års lag beviljad lindring i avtalade arrendevillkor, fortfarande under återstående arrendetiden skall komma i åtnjutande av enahanda lindring. Grunden för detta stadgande angives av 1931 års prästlöneregleringssakkunniga vara, att bibehållandet av 1926 års lag knappast vore förenligt med pastoratens förvaltningsbefogenhet. Det är tydligen myndighets periodvis återkommande prövning av behovet av arrendelindring, som de sakkunniga åsyfta. Enahanda skäl böra enligt mitt förmenande föranleda, att de nu ifrågasatta arrendelindringarna beviljas för återstoden av de löpande arrendeperioderna. Genom att de nedsatta arrendeavgifterna bestämmas till hälften i persedlar blir det sörjt för att en eventuell stegring i priserna på lantbruksprodukter kommer att medföra höjning av arrendeavgifterna.

Vid de boställen, vilkas hela avkastning ingår till kyrkofonden — de allmänna kyrkohemmanen — skulle en nedsättning för kortare tid än återstående arrendeperioden icke möta hinder, men tillräckliga skäl för särbestämmelser angående dessa boställen synas icke föreligga.

Vidkommande vidare vilken myndighet, som bör få sig anförtrott att avgöra frågor om arrendelindring enligt förevarande lagstiftning, bör man hålla i minnet, att såsom jag nyss närmare utvecklat, sådan lindring är avsedd att beviljas endast i undantagsfall. Prövningen av dessa frågor blir i viss mån diskretionär. Det föreligger därför fara för att om prövningen anförtros lokal myndighet, olika grundsatser kunna komma att tillämpas hos de särskilda lokala myndigheterna. Frågorna bliva säkerligen i åtskilliga fall mycket ömtåliga. Om t. ex. en arrendator åtkommit sitt arrende genom att överbjuda övriga spekulanter, skulle det säkerligen för dessa framstå såsom egendomligt, om han några år senare finge sitt arrende nedsatt under bud, som avgivits av annan spekulant.

På grund av det anförda synes det vara lämpligt, att avgörandet i arrendelindringsfrågorna förbehålles Kungl. Maj:t.

Den ifrågasatta lagstiftningen fordrar medverkan av såväl riksdag som kyrkomöte.

Jag övergår härefter till redogörelsen för detaljerna i den ifrågasatta lagstiftningen.

Lagens rubrik torde för att angiva det väsentliga i den nya lagstiftningen och tillika tydligt skilja sig från rubriken till 1926 års lag angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord böra bestämmas till »lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen».

*Lagens
rubrik.*

Beträffande 1 § har *kammarkollegiet* anfört:

1 §.

Det kunde ifrågasättas huruvida arrendatorer, vilka ingått arrendeavtalet före den egentliga kristidens inträde och som under högkonjunkturen fått tillgodogöra sig de med jordbruksnäringen då förenade ofta betydande vinsterna, borde komma i åtnjutande av den särskilda lindring, varom här vore fråga. Kollegium hade funnit sig hava anledning att på det sätt beakta denna synpunkt, att kollegium från den nu föreslagna lagens tillämpning undantagit fall då arrendeavtalet slutits före den 1 januari 1916.

Med anledning av riksdagens uttalande och i huvudsaklig anslutning till föreskriften i punkt 2 i nådiga brevet till domänstyrelsen den 10 juni 1932 (svensk författningssamling nr 187) hade kollegium som minimum för återstående arrendetiden föreslagit två år.

De fordringar, som i avseende å arrendevillkorens tyngande beskaffenhet och arrendatorns därav följande svårigheter att fullgöra sina förbindelser enligt arrendeavtalet uppstälts för rätten att söka *omräkning* av arrendebe-
loppet, hade syntts böra till nära överensstämmelse med föreskrift i lagen den 21 maj 1926 (nr 104) skärpas, då fråga vore om arrendes *omvärdering*.

Jag ansluter mig i huvudsak till vad kollegiet anfört.

I kollegiets förslag har såsom villkor för arrendelindring uppställts, att två år skulle återstå av arrendetiden samt att denna minimetid skulle räknas från ingivandet av framställningen om lindring. Det synes mig vara lämpligare, att de två åren räknas från den tidpunkt, då framställningar efter lagens utfärdande tidigast kunna inkomma eller alltså från förra hälften av år 1933. Arrenden, som utgå före den 14 mars 1935, böra sålunda icke komma ifråga.

Kollegiet har såsom förutsättning för arrendelindring föreslagit, att arrendelindring enligt 1926 års lag erhållits eller att arrendeavgiften i arrendeavtalet eller genom omräkning blivit bestämd till hälften i persedlar. Detta är knappast lämpligt. En arrendator, som på grund av sin förmögenhetsställning icke erhållit lindring enligt 1926 års lag, kan nämligen vara i behov av lindring på grund av omständigheter, som inträffat efter det tiden för ansökan om lindring enligt nämnda lag utgått. Däremot bör naturligtvis ingen arrendelindring enligt förevarande lag ifrågakomma, om erforderlig lindring kan erhållas genom omräkning av arrendet enligt den av innevarande års riksdag antagna lagen i ämnet. Lagtexten har omredigerats i enlighet härmed.

De av kollegiet föreslagna bestämmelserna om ny arrendeuppskattning, om gäldandet av kostnaderna härför samt om borgen torde böra iakttagas av Kungl. Maj:t vid lagens tillämpning och hava därför uteslutits.

Övriga avvikelser från kollegiets förslag äro redaktionella.

2 §. *Kammarkollegiet* har om 2 § anfört:

Med hänsyn till den föreslagna lagens karaktär av kristidslagstiftning hade kollegium ansett lagen böra erhålla allenast en begränsad giltighetstid, på sätt framginge av bestämmelse i 3 § av kollegiets lagförslag. I anslutning härtill hade i förevarande 2 § föreslagits bestämmelse rörande viss tid, inom vilken ansökan om omvärdering av arrende skulle vara ingiven för att kunna upptagas till prövning.

Förslaget om begränsad ansökningstid biträdades av mig. Såsom ett tillägg till den av kollegiet anförda motiveringen vill jag hänvisa till vad jag tidigare yttrat om angelägenheten av att icke ingripa i pastoratens blivande boställsförvaltning. Med hänsyn härtill har ansökningstiden upptagits något kortare än i kollegiets förslag. Den torde likväl komma att omfatta omkring tre fjärdedels år efter lagens utfärdande.

3 §. *Kammarkollegiet* har i fråga om 3 § anfört:

Med utgångspunkt från gällande arrendeavtal och med stöd av ecklesiastika arrendeförordningen och lagen den 21 november 1925 (nr 448) om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen hade av myndigheterna ofta vidtagits dispositioner beträffande såväl årsbelopp som arrendebelopp. Det hade synts kollegium ofrånkomligt

att dessa dispositioner ej rubbades genom en efterföljande omvärdering av arrende, bland annat därför att utlämnade förskotts behöriga återbetalning därigenom kunde äventyras.

Det hade vidare syntes nödigt att sätta en viss minimigräns för den lindring, som kunde genom omvärderingen uppstå. Kollegium hade i sådant avseende ansett nedsättningen böra begränsas på det sätt att det återstående arrendebeloppet motsvarade minst $\frac{2}{3}$ av ursprungligen kontraherade arrendeavgift och årsbelopp. Det finge erinras därom att den nedsättning, som begärts i de i proposition nr 155 omförmälda ansökningarna avsett en tredjedel eller en fjärdedel av arrendebeloppet.

Genom att den nya arrendeavgiften — såsom lämpligt syntes vara — ut-sattes till hälften i markegångspersedlar, finge arrendatorerna tillgodonjuta kompensation i händelse av ytterligare sjunkande pris å löneboställets produkter, men vidkännas någon förhöjning i händelse av stigande pris.

På grund av den föreslagna lagens förut berörda karaktär av kristidslagstiftning hade kollegium såsom förut berörts, ansett medgiven lindring böra äga bestånd allenast en kortare tid, högst 3 år. Förlängning på samma eller förändrade villkor borde dock kunna sökas och medgivas, var gång likaledes för högst 3 år. Ny arrendeuppskattning torde uppenbarligen ej behöva föregå beslut om förlängning, därest ej sökande arrendatorn ansåge sådan behöfelig. Rätten att söka förlängning borde upphöra efter viss kort tid, av kollegium föreslagen till 6 år. Skulle förhållandena visa sig påkalla lagens giltighet även efter sagda tids utgång, syntes beslut härom kunna fattas efter prövning av Konungen och riksdagen, till vilka följaktligen kyrkomötet i detta fall skulle överlåta sin medbestämmanderätt.

Jag instämmer med kollegiet däri, att års- och arrendebelopp, som blivit genom meddelade beslut disponerade, icke böra bliva föremål för nedsättning. Enahanda bestämmelse gällde enligt 1926 års lag.

I frågan, huruvida arrendelindring bör avse vissa år eller beviljas för återstående delen av arrendeperioden, har jag tidigare uttalat mig.

Kollegiet har i sitt förslag velat begränsa nedsättningen till en tredjedel av ursprungligen avtalade belopp. Samma begränsning var stadgad i 1926 års lag. Kollegiets förslag skulle alltså innebära, att den nu föreslagna lagen icke skulle innebära någon vidgad möjlighet till arrendelindring för de arrendatorer, på vilka 1926 års lag är tillämplig. Detta kan icke vara lämpligt. Syftet med den nya lagen är ju att i de undantagsfall, då erforderlig lindring icke kan erhållas enligt andra lagar, möjliggöra sådan lindring. Den nya lagen synes därför icke böra vara alltför snäv. Man torde kunna helt slopa den av kollegiet föreslagna inskränknigen. Vådan härav blir säkerligen ringa, då lagens handhavande förbehålles Kungl. Maj:t. Jag erinrar också om att intet förbehåll av ifrågavarande slag av innevarande års riksdag uppställdes, då riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter om omvärdering av arrenden å kronodomänerna.

Då det kan förutses, att alla ärenden angående arrendelindring enligt ifrågavarande lag icke hunnit avgöras, förrän av riksdagen antagna försla-

gen till ny boställsordning och ny kyrkofondslag träda i kraft, kan det inträffa att arrendelindring beviljas efter det uppskattning av normalavkastning för vederbörande boställe fastställts. I sådant fall blir det nödvändigt att jämka uppskattningen efter beslutet om arrendelindring. Jämkningsen synes kunna verkställas av stiftsnämnden utan föregående handläggning i boställsnämnd. Föreskrifter i detta syfte hava intagits i paragrafen.

Angående 5 § i kammarkollegiets lagförslag, vilken paragraf innehöll bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda tillämpningsföreskrifter, har kollegiet anfört:

I de särskilda föreskrifterna torde böra intagas bestämmelse om den, till vilken ansökan i ämnet skulle ingivas, ävensom, såsom i det föregående berörts, vem som hade att pröva och avgöra ansökningarna. I övrigt torde kollegium icke hava att nu yttra sig beträffande innehållet i dessa särskilda föreskrifter, vilka hade sin motsvarighet i kungörelsen den 21 maj 1926 (nr 106). Det kunde dock måhända förtjäna att redan nu framhållas, huru som även andra omständigheter än de, som antydde i sagda kungörelses § 2, tredje styckets andra punkt (»att utreda = : tjänstbarheter»), vore att beakta såsom ledande till minskat behov av lindring, exempelvis att arrendator uppbär relativt stora avgälder av lägenheter eller att arrendator byggt mera eller dyrare än han varit skyldig och så vidare. Jämväl torde böra erinras om de åtgärder till stöd för jordbruket, som redan vidtagits eller komme att ytterligare vidtagas.

Med hänsyn till att enligt mitt förslag prövningen av framställningar om arrendelindring skall tillhöra Kungl. Maj:t samt att sådan lindring anses erforderlig endast i undantagsfall torde några tillämpningsföreskrifter icke bli erforderliga. Jag har därför låtit det av kollegiet föreslagna bemyndigandet utgå ur lagtexten. Skulle det, t. ex. på grund av en ytterligare försämring av jordbrukets konjunkturer, visa sig att föreskrifter angående den förberedande handläggningen av ifrågavarande ärenden eller om verkställighet av Kungl. Maj:ts beslut däri bli erforderliga, kunna sådana föreskrifter utfärdas utan särskilt bemyndigande.

Föredragande departementschefen uppläser härefter

förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen

samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå kyrkomötet att för dess del antaga berörda lagförslag.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att skrivelse i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtast till kyrkomötet.

Ur protokollet:

C. A. O. Charpentier.

Bilaga till statsrådsprotokollet den 6 augusti 1932.

Kammarkollegiets förslag till lag angående omvärdering av arrenden för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

1 §.

1. Arrendator av löneboställe, vilket avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 och vilket är för jordbruksändamål utarrenderat enligt föreskrifterna i förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, må, på därom gjord ansökning, kunna, då enskild rätt ej därigenom förnärmas, efter förnyad arrendevärdering, som äger rum på sökandens bekostnad, erhålla lindring i arrendevillkoren under förutsättning

a) att arrendeavtalet slutits efter den 1 januari 1916,

b) att vid tiden för ansökningens ingivande av arrendetiden återstå minst två år,

c) att arrendatorn antingen åtnjuter lindring i arrendevillkoren jämlikt bestämmelserna i lagen den 21 maj 1926 (nr 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord eller ock, i enlighet med vad därom är eller varder stadgat, erhållit sådan ändring i arrendevillkoren att hälften av den avtalade arrendeavgiften blivit med tillämpning av priserna enligt litt. A i länets markegångstaxa det år avtalet slutits omräknade i en eller flera markegångspersedlar att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i markegångstaxan, men att de sålunda ändrade arrendevillkoren likväl befinnas oskäligt tyngande och arrendatorn på grund därav kan befaras bliva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet,

d) att arrendatorn gjort vad av honom skäligen kan påfordras för hållande av den arrenderade fastigheten i god hävd, samt

e) att borgensmännen för arrendet skriftligen förklarat den av dem ingångna borgensförbindelsen äga giltighet även med den föreslagna ändringen i arrendevillkoren.

2) Vad i 1 mom. stadgats äger motsvarande tillämpning å arrendator av löneboställe, vilket avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 och vilket är för jordbruksändamål utarrenderat enligt föreskrifterna i ecklesiastik arrendeförordning den 21 november 1925, under de i mom. 1 under b), d) och e) angivna förutsättningarna samt under villkor tillika *dels* att arrendevillkoren befinnas oskäligt tyngande och arrendatorn på grund därav kan befaras bliva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet *dels ock* att arrendeavtalet slutits före den 1 januari 1931.

2 §.

Ansökan om omvärdering av arrende skall, för att kunna upptagas till prövning, ingivas till vederbörande före utgången av arrendeåret 1933—1934.

3 §.

Vid bestämmande av de nya arrende- och årsbeloppen skall iakttagas att arrendebeloppet och årsbeloppet för uppskattad nybyggnadskostnad icke nedsättas mera, än att arrendatorn är i stånd att med återstående beloppen fullgöra föreskrivna avbetalningar eller att redan medgivna avkortningar kunna tillgodoräknas arrendatorn, och i alla händelser ej till sammanlagt lägre belopp än som motsvarar $\frac{2}{3}$ av summan av ursprungligen kontraheerade arrendeavgift och årsbelopp.

Arrendebeloppet utsättes till hälften i penningar och till hälften i en eller flera av de persedlar, som upptagas i länets markegångstaxa, att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i markegångstaxan.

De nya arrendevillkoren skola fastställas att gälla under viss tid, högst tre år från och med det arrendeår, varunder ansökning om omvärdering göres, arrendatorn obetaget att i händelse av fog göra framställning om tillgodonjutande av fortsatt lindring i arrendevillkoren, varje gång under högst tre år. Rätt att göra sådan framställning upphör med utgången av sjätte arrendeåret, räknat från och med det, då denna lag träder i kraft, därest ej Konungen och riksdagen besluta förlängning av sagda tid.

4 §.

Vad i denna lag stadgas beträffande arrendator äger jämväl tillämpning å arrendators sterbhusdelägare, konkursbo och löftesman, som övertagit arrendet, ävensom annan, som med vederbörligt godkännande fått arrendet på sig överlåtet.

5 §.

De särskilda föreskrifter, som må erfordras för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen.

6 §.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bilaga.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet, nr 12, med förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen; given Stockholms slott den 6 augusti 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå kyrkomötet att för dess del antaga härvid fogade förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

GUSTAF.

Sam. Stadener.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 6.)

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 6 augusti 1932, nr 12, har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av skrivelsen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet för den 6 augusti 1932, föreslagit kyrkomötet att för sin del antaga vid skrivelsen fogat förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

I ärendet har kyrkolagsutskottet avgivit betänkande nr 6, varav tryckt exemplar här bifogas.

Under återopande av utskottets betänkande får kyrkomötet i underdånighet anmäla, att kyrkomötet för sin del antagit ifrågavarande lagförslag.

Stockholm den 29 augusti 1932.

Underdånigst.

Kyrkolagsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

Genom en den 6 augusti 1932 dagtecknad, till kyrkolagsutskottets behandling hänskjuten skrivelse, nr 12, har Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet för den 6 augusti 1932, föreslagit kyrkomötet att för sin del antaga nedan intagna förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag med ytterligare föreskrifter om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de omständigheter, som föranlett det genom Kungl. Maj:ts skrivelse framlagda förslaget, vill utskottet i korthet anföra följande men hänvisar i övrigt till det skrivelsen bifogade protokollsutdraget m. m.

I proposition till innevarande års riksdag, nr 155, framlade Kungl. Maj:t förslag till lag om vissa lindringar i arrendevillkoren för arrendatorer av ecklesiastika boställen. Sedan sammansatt andra lag- och jordbruksutskott över förslaget avgivit utlåtande nr 6, antogs detsamma av riksdagen. Genom Kungl. Maj:ts skrivelse nr 8 till kyrkomötet har förslaget framlagts för kyrkomötet. Utskottet, till vilket skrivelsen hänvisats, har tidigare denna dag i betänkande nr 5 förordat förslagets godkännande. Förslaget innebar, att omräkning av arrendeavgifter möjliggjordes under vissa förutsättningar. Beträffande detaljerna i förslaget får utskottet hänvisa till sitt nyssnämnda betänkande nr 5.

Såsom skäl för de föreslagna arrendelindringarna har vid ärendets behandling anförts de nu rådande tryckta ekonomiska förhållandena på jordbrukets område.

Det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet har i sitt omförmälda utlåtande, däri förslagets genomförande tillstyrktes, yttrat jämväl följande:

Såvitt kan bedömas öppnar det framlagda förslaget i allmänhet möjlighet att bereda tillräckligt stora arrendelindringar men undantagsvis kunna fall förekomma, i vilka en omräkning av arrendeavgiften efter de föreslagna grunderna icke skulle giva den lindring i arrendevillkoren, som ändrade ekonomiska förhållanden otvetydigt måste anses påkalla. Enligt utskottets mening bör i sådana fall kunna ske omvärdering av arrendet efter ansökan och företagen prövning av åtgärdens behövlighet.

På utskottets hemställan beslöt sedermera riksdagen, förutom att för sin del antaga förslaget, att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, i den mån förhållandena därtill gäve anledning, ville låta utarbета och framlägga förslag till lagbestämmelser angående omvärdering av arrenden i den utsträckning och under de förutsättningar, som utskottet i sitt utlåtande angivit.

Initiativet till förevarande, genom Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet framlagda förslag har sålunda utgått från riksdagen.

I detta sammanhang må omnämnas, att innevarande års riksdag genom skrivelse, nr 253, bemyndigat Kungl. Maj:t att i viss utsträckning och under vissa förutsättningar meddela bestämmelser angående omvärdering av arrendeavgifter för kronans utarrenderade jordbruksdomäner.

I motiveringen till lagförslaget har departementschefen angående förslagets innebörd anfört:

Under den dyrtid med höga priser på lantbruksprodukter, som inföll under och närmast efter världskriget, slötos åtskilliga arrendeavtal angående ecklesiastika boställen. De därvid avtalade arrendeavgifterna visade sig under de följande åren, då priserna åter fallit, vara alltför betungande för arrendatorerna. Statsmakterna behjärtade dessa arrendatorers nödläge genom 1926 års lagstiftning om arrendelindring. Denna lagstiftning avsåg endast arrendeavtal, som tillkommit under åren 1917—1921. För att för framtiden förebygga, att ecklesiastika arrendatorer ånyo genom konjunkturförsämring försattes i ekonomiskt nödläge, stadgades i 1925 års ecklesiastika arrendeförordning, att hälften av arrendeavgiften för prästboställe skulle bestämmas i persedlar att lösas efter markegång. Genom denna anordning skulle arrendatorn och den, som var berättigad till arrendeavgiften, komma att ungefär till hälften var bära de förluster, som ett prisfall å lantbruksprodukter kunde medföra.

Emellertid löpa ännu åtskilliga boställsarrenden, vilka tillkommit före 1925 års arrendeförordning. Vid dem utgår arrendeavgiften alltför i endast penningar. Innehavarna av dessa arrenden hava särskilt hårt drabbats av den nuvarande ekonomiska depressionen. Kungl. Maj:t har i syfte att lätta deras svårigheter för innevarande års riksdag framlagt förut omnämnda lagförslag, enligt vilket dessa arrendatorer få erlægga sina arrendeavgifter med de lägre belopp, som skulle hava utgått, därest avgiften från början bestämts enligt 1925 års arrendeförordning, d. v. s. till hälften i persedlar.

Av det nu anförda framgår, att därest den av riksdagen antagna lagen om omräkning av äldre arrendeavgifter blir gällande, samtliga arrendatorer av prästboställen få möjlighet till den nedsättning i arrendeavgiften, som vid tillkomsten av gällande ecklesiastika arrendeförordning ansågs bära följa av en försämring av jordbrukets konjunkturer. Man kan därför väl förstå

av kammarkollegiet uttalad tveksamhet, huruvida ytterligare åtgärder för beredande av arrendelindring verkligen vore påkallade. Som nyss nämnts, innebar 1925 års arrendeförordning, att risken för en konjunkturförsämring fördelades mellan arrendatorn och den som var berättigad till arrendeavgiften. Denna riskfördelning, till vilken arrendatorn bort taga hänsyn vid slutandet av arrendeavtalet, bör enligt mitt förmenande icke rubbas annat än när särskilda omständigheter tvinga därtill. Denna mening synes delas även av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet, som i sitt ifrågavarande utlåtande yttrat, att lagförslaget angående omräkning av arrendeavgifterna i allmänhet öppnar möjlighet att åstadkomma tillräckligt stora arrendelindringar. Utskottet tillägger emellertid, att undantagsvis fall kunna förekomma, i vilka en omräkning icke skulle giva den lindring i arrendevillkoren, som ändrade ekonomiska förhållanden otvetydigt måste anses påkalla. Sistnämnda uttalandes riktighet torde icke kunna bestridas. Riktigheten framstår tvärtom så mycket klarare i belysning av den ödesdigra ekonomiska utvecklingen under det halvår, som förlupit, sedan förslaget angående omräkning av arrendeavgifter framlades. Den nuvarande jordbrukskrisen är betydligt mera svårartad än de lågkonjunkturer, man torde hava räknat med vid utarbetandet av arrendeförordningen, och får på grund härav anses medföra behov av en lagstiftning, som i de av utskottet omförmälda undantagsfallen gör det möjligt att komma en av jordbrukskrisen särskilt svårt drabbad arrendator till hjälp.

Förslaget innebär, att en tämligen vidsträckt befogenhet att medgiva arrendelindring anförtros Kungl. Maj:t. Då fall kunna tänkas, i vilka erforderlig arrendelindring icke kan erhållas enligt 1926 års lag om arrendelindring och icke heller genom den av utskottet i dess betänkande, nr 5, förordade lagen, anser utskottet lämpligt, att en befogenhet av ifrågavarande innebörd anförtros Kungl. Maj:t. Denna befogenhet bör emellertid enligt utskottets mening uppfattas såsom en reservutväg, som bör användas endast i undantagsfall, nämligen då arrendelindring, som framstår såsom uppenbart berättigad, icke kan erhållas på annat sätt.

Mot detaljerna i förslaget har utskottet intet att erinra.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att kyrkomötet måtte för sin del antaga ifrågavarande lagförslag.

Stockholm den 22 augusti 1932.

På kyrkolagsutskottets vägnar:

G. SEDERHOLM.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1933.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENG-
BERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmä-
ler härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, kyrko-
mötets underdåniga skrivelse den 29 augusti 1932, nr 14, i anledning av
Kungl. Maj:ts förslag till lag med ytterligare föreskrifter om lindring i
arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika boställen. Föredra-
ganden uppläser omförmälda, av kyrkomötet för dess del antagna lagförslag
samt hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas riksdagen
till antagande.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen
behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att
till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga
vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Anna Meurling.
